

УДК: 378:37.014.6:005.336.4(100)

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-215-231-234

ПЕТРЕНКО Валерій Миколайович –

аспірант Класичного приватного університету

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-4428-8042>

e-mail: petrenko_1975@ukr.net

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито особливості міжнародного досвіду формування інноваційних механізмів публічного управління системою вищої освіти задля адаптації його здобутків у вищу школу України.

Автор приділяє увагу досвіду країн з розвинутою системою вищої освіти, зокрема Фінляндії, Великої Британії, Німеччини, США, Канади. Вивчення механізмів публічного управління у цих країнах дало змогу виявити ефективні інноваційні підходи та засоби управління вищою освітою, які можуть бути використанні в Україні.

Досвід цих країн у питаннях управління вищою освітою може стати важливим інструментом для розробки та вдосконалення національної політики у галузі вищої освіти, визначаючи змогу забезпечити якісну освіту та конкурентоспроможність випускників у міжнародному вимірі.

У публікації наголошується, що не існує універсального рішення щодо публічного управління в освітніх установах вищого рівня. Різні країни застосовують різні моделі залежно від свого культурного середовища, політичної структури чи економічних умов, які значною мірою сприяють формуванню цих механізмів у те, чим вони стають сьогодні.

У кожній країні застосовуються оптимальні механізми публічного управління системою вищої освіти, і вони можуть відрізнятися в залежності від політичної системи, культурних традицій та інших чинників.

Узагальнення міжнародного досвіду здійснення інновацій у системі публічного управління розвитком вищої освіти визначаються як базові орієнтири здійснення реформ на основі світового досвіду: забезпечення взаємозв'язку цілей інноваційних змін у сфері вищої освіти та їх організаційного забезпечення з боку органів державної влади та місцевого самоврядування, насамперед через трансформацію органів галузевого публічного управління в «організації, що навчаються»; стратегічна визначеність інновацій в освітній сфері з мінімізацією ризиків та загроз, що можливо здійснити як через послідовність їх здійснення, так і на основі ретельної прогностико-проектної підготовки; поєднання системних інновацій розвитку системи вищої освіти з поточним функціонуванням освітніх інститутів щодо забезпечення освітніх потреб суспільства та громадян за рахунок концентрації функцій оперативного управління в самих освітніх суб'єктах та децентралізації діяльності галузевої систем публічного управління; використання міжнародних банків даних стосовно досвіду управлінських інновацій; наукове обґрунтування освітніх та управлінських інновацій та організація навчального процесу для освітянських управлінь щодо практичних аспектів здійснення нововведень у системі вищої освіти.

Для України оновлення системи освіти, забезпечення її відповідності до найбільш розвинених зразків і стандартів, започаткування структурних реформ є запорукою стабільного еволюціонування держави, визначальним фактором розвитку освіченої нації та становлення активного громадянського суспільства.

Ключові слова: вища освіта, публічне управління вищою освітою, міжнародний досвід, інноваційні форми галузевого публічного управління, стратегічне управління.

PETRENKO Valerii Mykolaiovych –

a graduate student at Classical Private University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-4428-8042>

e-mail: petrenko_1975@ukr.net

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN MECHANISMS OF PUBLIC MANAGEMENT OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM

The article reveals the peculiarities of international experience in the formation of innovative mechanisms for public management of the system of higher education in order to adapt it to the higher school of Ukraine.

The author pays attention to the experience of countries with a developed system of higher education, in particular Finland, Great Britain, Germany, the USA, and Canada. The study of the mechanisms of public administration in these countries has made it possible to identify effective innovative approaches and means of managing higher education that can be used in Ukraine.

The experience of these countries in managing higher education can be an important tool for developing and improving national policies in the field of higher education, determining the ability to provide quality education and determine the competitiveness of graduates in the international dimension.

According to the publication, there is no one-size-fits-all solution for public administration in higher educational institutions. Different countries apply different models depending on their cultural environment, political structure, or economic conditions, which greatly contribute to the formation of these mechanisms in what they have become today.

In each country, the optimal mechanisms for public management of the system of higher education are applied, and they may differ depending on the political system, cultural traditions, and other factors. Nonetheless, it is possible to highlight some common trends and practices that are utilized in numerous countries to establish mechanisms for public management of the higher education system. One general approach is to ensure broad stakeholder participation in decision-making regarding higher education. It means that the management of the higher education system should be democratic and open to dialogue with students, teachers, scientists, employers, and other stakeholders.

Another common approach is to increase the level of autonomy and ensure that the institution of higher education is independent from political influence and corruption. It can be achieved by ensuring democratic choice of leadership, supporting financial independence and the independent conduct of scientific research. Another important approach is to ensure the quality of higher education and its compliance with the requirements of the labor market.

Generalization of international experience in the implementation of innovations in the system of public management of higher education development is defined as the basic guidelines for the implementation of reforms based on world experience: ensuring the interconnection of the goals of innovative changes in the field of higher education and their organizational support by public authorities and local self-government, primarily through the transformation of sectoral public administration in "learning organizations"; strategic certainty of

innovations in the educational sphere with minimization of risks and threats, which can be implemented both through the sequence of their implementation, and on the basis of careful forecast and project preparation; combining systemic innovations in the development of higher education with the current functioning of educational institutions to provide the educational needs of society and citizens by concentrating operational management functions in the educational entities themselves and decentralizing the activities of sectoral public administration systems; the use of international data banks regarding the experience of managerial innovations; scientific justification of educational and managerial innovations and organization of the educational process for educational managers regarding the practical aspects of implementing innovations in the system of higher education.

For Ukraine, updating the education system, ensuring its compliance with the most developed models and standards, initiating structural reforms is a key to the stable evolution of the state, a determining factor in the development of an educated nation and the formation of an active civil society.

Key words: higher education, public administration of higher education, international experience, innovative forms of sectoral public administration, strategic management.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Інтеграція до світового співтовариства пов'язана з системними модернізаційними трансформаціями системи вищої освіти України, що сприяє утвердженню демократичних цінностей та сучасних систем комунікації в українському суспільстві. Основним шляхом для їх здійснення є освітні інновації, підпорядковані загальним цілям модернізації суспільства.

Актуальність наукових досліджень проблематики, пов'язаної з інноваційними механізмами та технологій системи публічного управління пов'язана з потребами держави щодо забезпечення ефективності свого функціонування та моделювання напрямів подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема публічно-управлінських інновацій привертає увагу вітчизняних та зарубіжних фахівців.

Вивченню концептуальних та практичних аспектів проблем інноваційного розвитку публічного управління загалом та механізмів публічного управління освітньою сферою, взаємозв'язку напрямів його оптимізації та модернізації українського суспільства присвячені такі відомі українських учених, як Л. Антонова, Н. Бондарчук, С. Домбровська, В. Ємельянов, Д. Карамішев, М. Латинін, І. Лопушинський, С. Майстро, І. Рудкевич, В. Сиченко, Н. Шевченко, С. Шевченко та інші.

Проблеми формування інноваційної моделі публічного управління досліджуються у роботах В. Авер'янова, В. Бакуменка, Л. Дідківської, В. Корженко, А. Маковецького, Ю. Сурміна, В. Тертички та інших.

Зарубіжні дослідники приділяють увагу вивченню проблематики інновацій у публічному управлінні на рівні моделей та концептуальних нововведень системного характеру. Це зокрема К. Андерсен, П. Друкер, М. Кастельс, Ф. Лалу, Г. Мінцберг, Ф. Турнер.

Мета статті – виокремлення особливостей міжнародного досвіду формування інноваційних механізмів публічного управління системою вищої освіти задля адаптації його здобутків у вищу школу України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходження до європейських освітніх просторів формує нове середовище інноваційних механізмів публічного управління вітчизняною системою вищої освіти. Вплив глобалізаційних та євроінтеграційних чинників на систему галузевого публічного управління проявляються в зміні структурно-функціональних його характеристик, збагаченні інноваційних форм взаємодії та

комунікації управлінських суб'єктів, заміні механізмів жорсткої детермінованості управлінських процесів механізмами відкритості та горизонтальної взаємодії.

Узагальнення міжнародного досвіду здійснення інновацій у системі публічного управління розвитком вищої освіти, можна визначити як базові орієнтири здійснення реформ на основі світового досвіду:

- забезпечення взаємозв'язку цілей інноваційних змін у сфері вищої освіти та їх організаційного забезпечення з боку органів державної влади та місцевого самоврядування, насамперед через трансформацію органів галузевого публічного управління в «організації, що навчаються»;

- стратегічна визначеність інновацій в освітній сфері з мінімізацією ризиків та загроз, що можливо здійснити як через послідовність їх здійснення, так і на основі ретельної прогнозно-проектної підготовки;

- поєднання системних інновацій розвитку системи вищої освіти з поточним функціонуванням освітніх інститутів щодо забезпечення освітніх потреб суспільства та громадян за рахунок концентрації функцій оперативного управління в самих освітніх суб'єктах та децентралізації діяльності галузевої систем публічного управління;

- використання міжнародних банків даних стосовно досвіду управлінських інновацій;

- наукове обґрунтування освітніх та управлінських інновацій та організація навчального процесу для освітянських управлінців щодо практичних аспектів здійснення нововведень у системі вищої освіти [1].

У європейських наукових розвідках інновації в публічному управлінні виокремлюють за наступними напрямками: концептуальні нововведення, інституційні інновації та організаційні інновації, що опираються на власні механізми реалізації та технологічний інструментарій використання [2].

Україна є учасником цих загальноєвропейських новацій у системі вищої освіти, і результати, проблеми та перспективи їх реалізації є одним з базових напрямів вітчизняних наукових розвідок.

Слід вказати на значний вплив європейської публічно-управлінської практики управління освітніми інноваціями на формування в Україні системи моніторингу та оцінювання якості освітніх послуг, результатом чого є достатньо дієві системи показників діяльності як закладів освіти, так і публічноуправлінських структур у сфері освіти [5, с. 19].

Але найбільш важливим європейським чинником впливу на розвиток інноваційного потенціалу галузевого публічного управління є упровадження засад публічності та відкритості в управлінську діяльність. Європейський досвід свідчить про пріоритетну та принципово нову роль інформаційно-комунікаційних процесів у забезпеченні публічно-управлінських інновацій [4].

Найбільше значення має використання цього досвіду в наступних напрямках:

- використання мережно-інформаційних технологій для розбудови ресурсної бази галузевого публічного управління;

- реалізація на їх основі базових інновацій в управлінні сферою вищої освіти на модельному та технологічному рівнях;

- розробка та упровадження системних інноваційних форм публічноуправлінської діяльності у сфері вищої освіти з тотальним оновленням усієї системи галузевого публічного управління.

У процесі інтеграції до європейського освітнього простору, Україна має врахувати напрацювання й досягнення, що характерні для управління освітньою сферою в інших країнах. Процес удосконалення реформування управління освітою пов'язаний з пошуком результативних варіантів управління освітніми системами, які мають бути забезпечені підтримкою держави та громадян, територіальними громадами. Наразі у сфері освіти превалюючими є централізована та децентралізована системи управління. Здійснення переходу від централізованої до децентралізованої систем відбувається у країнах Західної Європи. Зростання якості освітніх послуг багато фахівців повзують саме з цим процесом. У країнах Європейського Союзу прийнято вважати децентралізацію однією з прогресивних форм управління.

Особливої уваги в умовах європейської інтеграції набуває стратегічне управління, що являє собою систематичний облік відомостей соціального й науково-педагогічного прогнозування, з метою прогнозування розвитку нових тенденцій. У перспективі, вбачається, що у сфері освіти активніше запроваджуватимуть інноваційні форми управління, під якими слід розуміти управлінський вплив держави на зміну факторів та визначення форм виробництва товарів, послуг, для підвищення ефективності діяльності закладів вищої освіти.

Досягнення стратегічних планів можливе за умови наявності, підготовки управлінських кадрів, здатних орієнтуватися у різноманітності інноваційних управлінських ідей, успішної реалізації наукових досягнень. Посилення соціальної складової у публічному управлінні освітою пов'язано з процесом модернізації як освітньої галузі. Отже, на рівні формування модельної інноваційної форми системи публічного управління розвитком вищої освіти в Україні найбільше значення має упровадження європейських принципів відкритості та прозорості органів державної влади та місцевого самоврядування [3].

В умовах швидких змін технологій та постійних викликів, що ставляться перед вищою освітою, формування ефективних механізмів публічного управління стає все більш актуальним

завданням у багатьох країнах. У цьому контексті, вивчення закордонного досвіду є важливим етапом у підвищенні ефективності управління вищою освітою в Україні.

Найбільшої уваги заслуговує досвід країн з розвинутою системою вищої освіти, зокрема Фінляндії, Великої Британії, Німеччини, США, Канади. Вивчення механізмів публічного управління у цих країнах дає змогу виявити ефективні інноваційні підходи та засоби управління вищою освітою, які можуть бути використанні в Україні.

Досвід цих країн у питаннях управління вищою освітою може стати важливим інструментом для розробки та вдосконалення національної політики у галузі вищої освіти, визначаючи змогу забезпечити якісну освіту та конкурентоспроможність випускників у міжнародному вимірі.

Публічне управління системами вищої освіти є складною проблемою, яка вимагає ретельного планування та виконання. Багато країн мають різні підходи до управління своїми системами вищої освіти, кожна з яких має свої сильні та слабкі сторони. Один із найуспішніших прикладів публічного управління вищою освітою є у Фінляндії. Уряд цієї країни запровадив політику, яка підтримує автономію університетів, зберігаючи при цьому певний рівень контролю над ними. Наприклад, університети можуть самостійно визначати свої навчальні та дослідницькі програми, але повинні дотримуватися національних стандартів якості, встановлених урядом.

Іншою країною з досить цікавим підходом до вищої освіти є Німеччина, де управління університетами здійснюється децентралізовано як на рівні землі, так і на федеральному рівні. Кожен університет має власну вчену раду, відповідальну за створення навчальних програм, а також адміністративні відділи, відповідальні за фінансові питання, такі як бюджет.

Сполучені Штати Америки використовують більш ринковий підхід до державного управління вищою освітою, приймаючи рішення про фінансування на основі конкуренції між коледжами, а не централізованого прийняття рішень урядом. Це призводить до різного рівня якості між закладами, але надає студентам багато варіантів при виборі місця, де вони бажають продовжити навчання [2].

Канада спрямовує увагу на вдосконалення структур управління на всіх рівнях шляхом політичних реформ, спрямованих на посилення механізмів підзвітності в вищих навчальних закладах (PSI). Канадська асоціація бізнесофіцерів університетів (CAUBO) розробила передовий досвід, який базується на чотирьох стовпах: управління, оцінка ризиків і моніторинг; внутрішній контроль; забезпечення відповідності; перевірка ефективності зовнішнього аудиту [2].

Отже, як бачимо, що не існує універсального рішення щодо публічного управління в освітніх установах високого рівня. Різні країни застосовують різні моделі залежно від свого культурного середовища, політичної структури чи економічних умов, які значною мірою сприяють формуванню

цих механізмів у те, чим вони стають сьогодні. Однак, прозорість залишається ключовим елементом у будь-якій системі, незалежно від того, наскільки різними вони є: відкритість дозволяє зацікавленим сторонам, включаючи самих студентів, які отримують пряму вигоду від вищої освіти, знати, що відбувається, і відчувати себе уповноваженими щодо свого майбутнього [3].

У кожній країні застосовуються оптимальні механізми публічного управління системою вищої освіти, і вони можуть відрізнятися в залежності від політичної системи, культурних традицій та інших чинників. Однак, можна виділити деякі загальні тенденції та практики, які застосовуються в багатьох країнах для формування механізмів публічного управління системою вищої освіти. Один з таких загальних підходів полягає у забезпеченні широкої участі стейкхолдерів у прийнятті рішень щодо вищої освіти.

Ще одним загальним підходом є зростання рівня автономії та забезпечення незалежності ЗВО від політичного впливу та корупції. Це може бути досягнуто шляхом забезпечення демократичного вибору керівництва, підтримка фінансової незалежності та незалежного здійснення наукових досліджень.

Також важливим підходом є забезпечення якості вищої освіти та її відповідності вимогам ринку праці. Для цього можуть бути введені механізми забезпечення якості освіти, такі як сертифікаційні органи, забезпечення акредитації вищих навчальних закладів та програм, а також впровадження системи оцінювання якості викладачів та науковців [1].

Однією з тенденцій в адміністративних реформах є залучення ринкових методів та підходів до сфери суспільного управління. Це пояснюється бажанням відмовитися від монополії центральних та місцевих органів влади та управління в наданні управлінських та громадських послуг населенню. Залучення приватного сектору та неурядових організацій до цих процесів сприяє підвищенню якості послуг шляхом делегування їх провайдерам, які можуть краще виконати ці завдання, ніж державні організації.

Одним зі способів реалізації цього підходу є робота за контрактами, що є загальновідомим досвідом країн, таких як Велика Британія, Данія, Нідерланди, Швеція та інші, де проведення обов'язкових конкурентних торгів є ключовим елементом у налагодженні партнерства з приватним сектором [3, с. 111].

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Таким чином, для України оновлення системи освіти, забезпечення її відповідності до найбільш розвинених зразків і стандартів, започаткування структурних реформ є запорукою стабільного еволюціонування держави, визначальним фактором розвитку освіченої нації та становлення активного громадянського суспільства.

У багатьох сферах людської діяльності, які отримали максимальний розвиток в останні часи є сфера освіти, зокрема вищої, як механізму впливу для забезпечення сталого розвитку суспільства. Прояви рис глобалізації та інтернаціоналізації світового господарства все більше позначається на ступені розвитку стратегій освітнього менеджменту.

Серед головних перспектив розвитку системи вищої освіти відзначається стимулювання конкурентоздатності, удосконалення механізмів управління та способів впливу на об'єкти управління.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Brøgger Katza. Governing through standards; the faceless masters of higher education: the Bologna process, the EU and the open method of coordination. Publisher: Springer, Cham, Switzerland, 2019. 308 p.
2. Capano G., Jarvis D. S. L. Convergence and diversity in the governance of higher education : comparative perspectives. Publisher: Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom, 2022. 274 p.
3. Castells M. Communication power. Oxford/New York: Oxford University Press, 2019. 608 p.
4. Clark B. Sustaining Change in Universities: Continuities in Case Studies and Concepts. New York : Open University Press, 2014. 156 p.
5. Meijer Albert, Ingrams Alex, Zouridis Stavros. Public management in an information age : towards strategic public information management. Publisher: Bloomsbury Academic, London, 2023. 264 p.

REFERENCES

1. Brøgger, K. (2019). Governing through standards; the faceless masters of higher education: the Bologna process, the EU and the open method of coordination. Switzerland. [in English]
2. Capano, G., Jarvis, D. S. L. (2022). Convergence and diversity in the governance of higher education : comparative perspectives. Cambridge. [in English]
3. Castells, M. (2019). Communication power. Oxford. [in English]
4. Clark, B. (2014). Sustaining Change in Universities: Continuities in Case Studies and Concepts. New York. [in English]
5. Meijer, A., Ingrams, A., Zouridis, S. (2023). Public management in an information age: towards strategic public information management. London. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПЕТРЕНКО Валерій Миколайович – аспірант Класичного приватного університету.

Наукові інтереси: управління системою вищої освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PETRENKO Valerii Mykolaiovych – a graduate student at Classical Private University.

Scientific interests: managing the higher education system.

Стаття надійшла до редакції 18.08.2024 р.